

När Rolf Jäderberg besökte en loppis i Kalmar i slutet av förra året sedan köpte han en gammal barometer. På baksidan av det välbevarade instrumentet finns en inskription som visar att det en gång utgjort förstapriset i en skyttetävling 1881. Rolf funderade förstas över vem det var som vunnit det fina instrumentet en gång i världen och hörde av sig till Torgetredaktören. Och nu vet han vem det var som vann.

Loppisfynd för alla väder

Den på en gång fosterlandsälskande, ytterst rojalistiska, men samtidigt i flera avseenden liberala och demokratiska skarpskytterörelsen presenterades här på Torget för två veckor sedan. Den hade sin storhetstid på 1860-talet, och fanns kvar till 1883, då många skarpskyttekärer förvandlades till ännu existerande skytteföreningar. Skarpskyttekären i Kalmar blev till exempel Kalmar Läckeby Skytteklubb.

Men aktiviteten var hög in i det sista. På barometern Rolf köpte finns en liten platta på baksidan med en inskription som visar att den varit det finaste priset när Kalmar Skarpskytteförening idkade tävlingsskytte den 21 augusti 1881.

– Det skulle ju vara roligt att veta vem som vann det här priset en gång i världen, sa Rolf när han ringde upp redaktören för dessa sidor, som lovade att göra ett försök att luska ut vem den lycklige vinnaren var. Tack vare Kungliga Biblioteket i Stockholm kan sedan en tid tillbaka vem som vill via internet fritt bläddra i en massa digitaliserade tidningar, främst från 1800-talet. Det är bara att gå in på *tidningar.kb.se* och leta rätt på den publikation man är ute efter.

En chansning var det ju lika fullt. Nyhetsrapporteringen på 1800-talet var inte i alla avseenden riktigt likadag som vi är vana vid i dag. Men även ett långskott kan ju gå i mål.

Och det gjorde det den här gången. I tidningen *Kalmar* för lördagen den 20 augusti 1881, alltså dagen före prisbarometerns erövrats, fanns en notis om att Kalmar Skarpskyttekår redan föregående sommar hade bildat "Första pluto-

Den snart 140 år gamla barometern tycks fortfarande fungera precis som den ska. Den här bilden togs i torsdags förmiddag och visaren pekar på "Regn eller bläst" och båda dessa angivelserna stämde synnerligen väl in på det busväder som rådde vid tillfället.

FOTO: ERIC ARENIUS

V E Nilsson arbetade länge som kamrer på Kalmar Ångkvarn. Förmodligen var det han som erövrade barometern vid skarpskyttarnas skyttetävling i augusti 1881.

nens kassa", som skulle verka för att "befrämlja skjutskickligheten inom här varande skarpskyttekär".

Nu hade delägarna i kassan bestämt att det dagen därpå, med fortsättning på följande dag, skulle anordnas en tävlingsskjutning, med största säkerhet förlagd till kårens egen skjutbana i Kalmarsundsparken, där priserna skulle bekostas av de pengar som flutit in i kassan. Tävligen skulle vara öppen för alla i kåren, inte bara för medlemmar i kassan.

Till omkostnader och prisinköp anslags 80–100 kronor. En hundralapp 1881 motsvarar i dagens penningvärde knappt 6 000 kronor, mätt enligt konsumentprisindex.

Men det finns andra sätt att räkna också. På lika lång arbetstid som en manlig industriarbetare 1881 behövde för att tjäna ihop 100 kronor tjänar hans nutida kollega mer

än 115 000 kronor (sådant kan man få snabbt besked om på historicalstatistics.org/lanmforelsepris.htm). Oavsett hur man räknar så var det ett tämligen ansenligt belopp.

Sista raden i notisen lyder: "Prisutdelningen kommer att försiggå vid skarpskyttekårens nästa utmarsch". Men det stod inte när denna "utmarsch" skulle äga rum. Så det var bara att fortsätta bläddra i de gamla digitaliserade tidningarna. *Kalmar* kom vid den här tiden ut fyra dagar i veckan och ser man på – i måndagstidningen för den 29 augusti 1881 blev det napp:

"Kalmar Skarpskyttekompani samlades i går på morgonen å Larmtorget; sedan korum [= militär gudstjänst] derstädes blifvit förrättadt afmarscherades med flygande fana och klingande spel till Skeppsbron, derifrån Kalmar Sunds-ångaren No

2 öfverförde kåren till Färjestaden. Här slogs läger i Skogsparken och företogs militärförningar så väl i spridd som sluten ordning under förmiddagens lopp.

Wid middagstiden förrättades fältgudstjenst. Efter en välbehöflig middagstid nedtogos tälten kl 3 em och kåren marscherade ned till Färjestaden, der prisutdelning egde rum [...]. Prisen [...] woro 10 till antalet, af hwilka 2 woro skänkta af enskilda personer och 8 tagna ur den af oss förut omnämnda kassa, som bildats af 1:a plutonen."

Listan över pristagarna återges i faksimil på nästa sida och det var synes inga dåliga belöningar skyttarna erhö. Rolf Jäderberg "aneroidbarometer" gick till "halftröppchefen" V E Nilsson, som skjutit 54 poäng, klart mer än tvåan E J Eriksson 49. Eriksson fick en marin-

Rolf Jäderberg med "aneroidbarometern" han köpte på loppis i höstas. "Aneroid" kommer av grekiska "utan vätska" och barometern är en metallösa som expanderar eller trycks samman av lufttrycket. Konstruktionen utvecklades av svensken Joshua Gabriel Paulin.

FOTO: ERIC ARENIUS

Inskriptionen på barometerns baksida.

kikare medan tredjepristagaren Ernst Lindström undfagnades en kaffekanna av silver för sina 47 poäng.

Det fanns fler silvervaror av olika slag bland de övriga priserna men också en klocka, två revolverar och en fältflaska.

Vem nu den prickssäkra V E Nilsson var är inte hundraprocentigt säkert. Manne Hofrén nämner i sin redogörelse för skarpskytterörelsen i Kalmar (i *Sancte Christophers Gilles CHronica XIV-XV 1941*) att åren runt 1880 ingick en "kamrer V Nilsson" i kårens ledning. Kalmar Ångkvarn hade på sin tid en kamrer som hette V E Nilsson. Det mesta tyder på att det var han som vann den fina barometern Rolf Jäderberg nästan 140 år senare hittade på loppis i Kalmar.

– Jag minns inte om jag betalade 50 eller 60 kronor, säger Rolf. Mer än så var det inte.

TEXT
KLAS PALMQVIST
klas.palmqvist@ostrasmaland.se
0480-42 93 23

BILD UR KALMAR LÄNS MUSEUMS ARKIV

1:sta priset, en aneroidbarometer, halftröppchefen V. E. Nilsson för 54 point; 2:dra priset, en marinikare, skarpskytten E. J. Eriksson för 49 point; 3:de priset, en taffelanna af silfver, halftröppchefen Ernst Lindström för 47 point; 4:de priset, en bägare af silfver, skarpskytten H. Sjöström för 46 point; 5:te priset, en klocka, plutonen Franz Jägerström för 44 point; 6:te priset, en revolver, halftröppchefen J. Jönsson för 44 point; 7:de priset, en jagtbägare af silfver, skarpskytten E. H. Skarlsön för 40 point; 8:de priset, en revolver, halftröppchefen Oscar Thernström för 36 point; 9:de priset, en fältflaska, skarpskytten J. G. Håfånsön för 36 point; 10:de priset, ett tändsticksställ af silfver, skarpskytten J. B. Eriksson för 36 point.

Prislistan i skyttetävlingen i augusti 1881. Som priser delades allt från skjutvapen till tändsticksställ av silver ut.

UR TIDNINGEN "KALMAR" FÖR DEN 29 AUGUSTI 1881

Handelsmannen Franz Jägerström i nonchalant pose. Han var plutonchef i skarpskyttekåren och vann en klocka i skyttetävlingen.

BILD UR KALMAR LÄNS MUSEUMS ARKIV

Blockmakare Oscar Thernström kunde man läsa om här på Torget den 15 september i fjol. Han kom på åttonde plats i skyttetävlingen och vann en revolver.

BILD URSANCTE CHRISTOPHERS GILLES CHRONICA 1941

Finaste Stålgarnityrer, m. m.
CLAES HENTZELL. Äkta Talm-Guld-arbeten, rikaste ural.
JUVELERARE.
Lager af moderna Juvel-, Guld- och Silfverarbeten. Valsorteradt lager af Bästa Nysilfver-arbeten. Äkta Böhmska Granatarbeten, m. m. In- och utländska fabrikater.
OPTISKT MAGASIN.
Sorteradt lager af alla slags Glasögon och Pincenez m. m. Reparationer och inslipning af Glas verkställas med största skyndsamt. Beställningar af allt hvad till yrket hörer utföras väl och billigt.
Gravering utlöses i Sten, Ur, Metall såsom Signiller & Stämplor m. m.
KALMAR.
Hörnet af Larmtorget och Storgatan.

Barometern som utgjorde förstapriset i skarpskyttarnas tävling hade införskaffats från juveleraren Claes Hentzell. I den här annonsen nämns inget om barometerförsäljning men produkten passar ändå bra in i sortimentet.

UR TIDNINGEN "KALMAR" FÖR DEN 20 AUGUSTI 1881

Den guldkantade familjen Hentzell

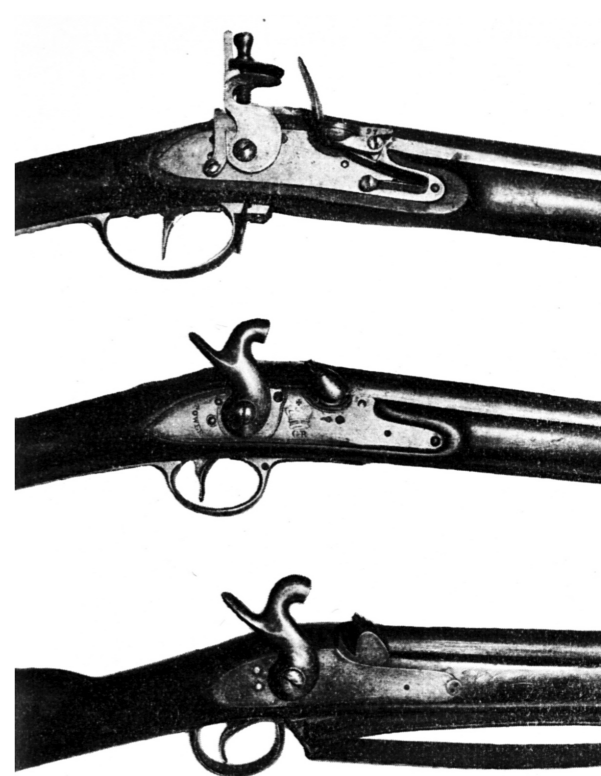
På Rolf Jäderbergs barometer står det "C Hentzell Aneroid Barometer Kalmar", men antagligen är den tillverkad i Eskilstuna.

Många Kalmarbor minns säkert guldsmedsfirmen J G Hentzell som fanns på Storgatan 22 i mer än ett århundrade. Claes Hentzell (1853–1923) hade däremot sin butik där Storgatan mynnade vid Larmtorget. Han var bror till Johan Gustaf (1845–1920) på 22:an, vars firma togs över av sonen Gustaf Georg Hentzell (1888–1964). Gusten, som han alltid kallades, var mycket aktiv inom såväl Kalmars kommunalpolitik som förenings- och sällskapsliv.

Guldsmedsfirmen J G Hentzells klassiska adress i Kalmar var Storgatan 22. I dag finns en vietnamesisk restaurang i huset. Bilden togs i slutet av 1950-talet men butiken fanns kvar mycket längre än så.

BILD UR "BUTIKER I KALMAR PÅ 1950-TALET" (2012)

Detaljer av några av de olika bössor som begagnades av Kalmar skarpskyttekår. Överst en svensk flintläsbössa av 1815 års modell. Den användes som exercisgevär. I mitten ett engelskt "Tower"-gevär, här omändrat till slagläs. Nederst 1860 års gevär, det svenska så kallade Wredeska geväret. Just det här exemplaret har tillhört skarpskytten Johan Bruun.

BILD UR SANCTE CHRISTOPHERS GILLES CHRONICA 1941

Skarpskyttarnas skjutbana i Kalmarsundsparken.

TECKNING AV JOHN SJÖSTRAND UR "GAMLA KALMARBILDER" (1927)

Lämplig vapenarsenal mot fluktare.

FOTO: BRUNO NEVES/FREEMAGES.COM

Fönstertittare borde sopas till

Jag såg i förra lördagens upplaga av Östran en artikel som handlade om fönstertittare och de obehag som dessa ställer till med.

I dag ser man knappast nätt fönster med fördragna gardiner, och då skulle det väl inte vara så värt roligt att vara fönstertittare!

Men det var det tydligen förr, eftersom det var mera spännande att smyga fram till fönsterrutorna och kika in mellan gardinerna. Ja, jag talar inte av egen erfarenhet, men vi hade ett par "fula gubbar" i min barndoms kvarter som tassade runt i höstmörkret och försökte få en glimt av en skär underkjol! Dessutom var gatu-belysningen så svag att det blev på nåt sätt mörkare när den tändes. När se'n vi buspojkar hade preparerat lamporna med snöbollar – eller om sommaren med slangbollar! – blev det inte mycket ljus kvar som kunde skrämma bort dessa fönstertittare.

Annars var det väl mest under den mörka årstiden som de tittade fram (hepp!) och en kulen höstkäll hade min dyra moder tagit på sig nattlinnet innan det var dags att gå till kojs. Då får hon se en keps tryckt mot fönsterrutan och ett gubban-sikte som spejade in i rummet. Men morsan var inte buskabyg av sig, utan hon greppade kvasten som stod i farstun, slet upp dörren och rusade ut efter gubben med kepsen. Om han hunnit vända sig om då hade han väl trott att han hamnat i himmelriket! Hur det hela slutade kommer jag inte ihåg, men jag tror inte det blev fler besök av den "voyeu-ren" utanför våra fönster!

Så ett gott råd till er alla studenter och övriga hyresgäster "på norr" som drabbats av dessa sjuka "fluktisar": ställ en stor sopkvas vid ytterdörren – för säkerhets skull!

LASSE SANDBERG